

**MUNKAERŐPACI
TÜKÖR
2001**

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR

Az évkönyvsorozat szerkesztőbizottsága

FAZEKAS KÁROLY • igazgatóhelyettes, MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
FREY MÁRIA • tudományos tanácsadó, Foglalkoztatási Hivatal
KÖLLŐ JÁNOS • tudományos főmunkatárs, MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
LAKATOS JUDIT • főosztályvezető, Központi Statisztikai Hivatal
LAKY TERÉZ • tudományos tanácsadó, Foglalkoztatási Hivatal
LÁZÁR GYÖRGY • osztályvezető, Foglalkoztatási Hivatal
NAGY GYULA • tanszékvezető, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem,
Emberi Erőforrások Tanszék

Sorozatszerkesztő
FAZEKAS KÁROLY

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR 2001

SZERKESZTETTE
FAZEKAS KÁROLY

MTA KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
ORSZÁGOS FOGLALKOZTATÁSI KÖZALAPÍTVÁNY
BUDAPEST © 2001

A kiadó címe:
1112 Budapest, Budaörsi út 45.

A kiadvány megrendelhető:
Nyíri Józsefné, a kiadó címén (e-mail: nyiri@econ.core.hu)

© MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont,
Országos Foglalkoztatási Közalapítvány
2001

ISSN 1586-460X

Felelős kiadó: Koltay Jenő
Nyomdai előkészítés: socio-typo
Typográfia: Garamond, Franklin Gothic
Készült az ERFO Kft. Nyomdaüzemében
Felelős vezető: dr. Kovács Zoltán ügyvezető igazgató

TARTALOM

Előszó	9
Laky Teréz: Munkaerőpiac Magyarországon 2000-ben	15
Bevezetés	17
1. A népesség gazdasági aktivitása – európai összehasonlításban	18
2. Főbb változások a népesség munkaerőpiaci helyzetében, 1999–2000	24
2.1. A foglalkoztatottság mértéke	24
2.2. A szektorok, ágazatok	26
3. A munkanélküliség alakulása	31
4. A gazdaságilag inaktívak	36
Közelkép. Munkanélküliek jövedelemtámogatása	
Szerkesztette Gábor R. István, Nagy Gyula	41
Bevezetés	45
1. Munkanélküliek jövedelemtámogatása a fejlett piacgazdaságokban és a posztszocialista átmenetben	45
1.1. A munkanélküli ellátások közgazdasági alapjai (<i>Köllő János</i>)	45
1.2. A munkanélküli ellátások jogosultsági szabályai és mértékei a fejlett országokban (<i>Frey Mária</i>)	50
1.3. A munkanélküli ellátások indokolttsági feltételei a fejlett országokban (<i>Scharle Ágota</i>)	59
1.4. A munkanélküli ellátások problémái a posztszocialista átmenetben (<i>Köllő János</i>)	62
2. A munkanélküliek jövedelemtámogatásának szabályai és finanszírozása	70
2.1. A munkanélküli ellátások jogosultsági feltételei és mértékei (<i>Nagy Gyula</i>)	70
2.2. A munkanélküli ellátások finanszírozása (<i>Frey Mária</i>)	75

3. A munkanélküliek jövedelemtámogatásának célba juttatása	81
3.1. A munkanélküli ellátásokban részesülők létszáma és jellemzői (<i>Lázár György</i>)	81
3.2. A munkanélküli ellátások bőkezűsége és célzottsága (<i>Nagy Gyula</i>)	84
3.3. A munkanélküli járadék indokolttsági feltételei (<i>Koltayné Kórodi Tünde</i>)	91
3.4. Pályakezdő munkanélküliek segélye (<i>Lázár György</i>)	97
3.5. A munkanélküli járadékot kimerítők munkaerő-piaci státusának alakulása (<i>Lázár György</i>)	99
3.6. Nyugdíj előtt álló munkanélküliek ellátása (<i>Scharle Ágota</i>)	104
4. A munkanélküliek jövedelemtámogatásának munkaerő-piaci és jövedelmi hatásai	107
4.1. A munkanélküli ellátások hatása az elhelyezkedési szándékokra és esélyekre (<i>Galasi Péter, Köllő János</i>)	107
4.2. A munkanélküliek jövedelempótló támogatásának néhány jellemzője 1994-ben (<i>Szivós Péter</i>)	111
4.3. Munkanélküli ellátások a háztartások jövedelmében (<i>Szivós Péter, Gábor András</i>)	116
5. A munkanélküli jövedelemtámogatási rendszer legújabb változásainak fogadtatása és tapasztalatai	124
5.1. A munkanélküli ellátórendszer 2000. évi átalakításának lakossági megítélése (<i>Köllő János</i>)	124
5.2. Járadékjogosultság és elhelyezkedési esélyek (<i>Galasi Péter, Nagy Gyula</i>)	131
5.3. A munkanélküli járadék hatása az egyéni elhelyezkedési esélyekre (<i>Köllő János</i>)	139
5.4. Segélyhez jutás és elhelyezkedés a járadékkimerítés után (<i>Galasi Péter, Nagy Gyula</i>)	151
5.5. Az aktív korú állástalanok rendszeres segélyezésének és közcélú foglalkoztatásának önkormányzati tapasztalatai (<i>Fazekas Károly</i>)	163
6. Jegyzetek	173
7. Hivatkozások	174

Frey Mária: A munkanélküliség kezelésével kapcsolatos jogi szabályozás

és intézményrendszer változásai 2000-ben	177
Bevezetés	179
1. A munkanélküli ellátórendszer reformja	179
2. Tartós munkanélküliek rendszeres szociális segélyezése	182
3. Aktív munkaerőpiaci eszközök	187
3.1. Új támogatási formák	187
3.2. Az FtL-ből kiiktatott támogatási formák	190
3.3. Korrekciók a továbbélő aktív munkaerőpiaci eszközökben	191
3.4. A további célok	193
4. Szervezeti változások a munkaügy kormányzati irányításában	194

Statisztikai adatok (*Statistical Data with English Subtitles*)

Összeállította (<i>Edited by</i>): Fazekas Károly, Köllő János, Lakatos Judit, Lázár György	199
1. Alapvető gazdasági mutatók (<i>Basic economic indicators</i>)	201
2. Népesség (<i>Population</i>)	203

3. Munkaerőpiaci részvétel (<i>Labour market participation</i>)	208
4. Foglalkoztatás (<i>Employment</i>)	214
5. Munkanélküliség (<i>Unemployment</i>).....	227
6. Inaktivitás (<i>Inactive population</i>).....	239
7. Bérek (<i>Wages</i>).....	241
8. Oktatás (<i>Education</i>)	249
9. Munkaerő-keresleti jelzőszámok (<i>Labour demand indicators</i>)	252
10. Regionális különbségek (<i>Regional inequalities</i>).....	256
11. Migráció és ingázás (<i>Migration and commuting</i>)	270
12. Ipari kapcsolatok (<i>Industrial relations</i>)	272
13. Nemzetközi adatok (<i>International comparison</i>)	274
14. A fontosabb adatok forrásai.....	277

Munkaerőpiaci kutatások

Válogatás magyarországi könyvekből, kiadványsorozatokból, külföldi és hazai folyóiratok munkaerőpiaci tárgyú publikációiból

Összeállította: Sándor Zsuzsa, Geréb Zsófia, Tánczos Éva	283
Bevezetés	285
1. Válogatás a magyar könyvtermésből, 1985–2001	286
Index	307
2. Magyarországi folyóiratcikkek, 1999 szeptember – 2001 szeptember	309
3. Külföldi folyóiratcikkek, 1990–2001	313

Függelék. Táblázatok és ábrák jegyzéke	317
---	------------

A kötet szerzői

- FAZEKAS KÁROLY • MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
FREY MÁRIA • Foglalkoztatási Hivatal
- GALASI PÉTER • Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem,
Emberi Erőforrások Tanszék
- GÁBOR R. ISTVÁN • Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem,
Emberi Erőforrások Tanszék
- GÁBOS ANDRÁS • Társadalomkutatási Intézet Rt.
- GERÉB ZSÓFIA • MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
- KOLTAYNÉ KÓRÓDI TÜNDE • Vas Megyei Munkaügyi Központ
- KÖLLŐ JÁNOS • MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
- LAKATOS JUDIT • Központi Statisztikai Hivatal
- LAKY TERÉZ • Foglalkoztatási Hivatal
- LÁZÁR GYÖRGY • Foglalkoztatási Hivatal
- NAGY GYULA • Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem,
Emberi Erőforrások Tanszék
- SÁNDOR ZSUZSA • MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
- SCHARLE ÁGOTA • University of Oxford
- SZIVÓS PÉTER • Társadalomkutatási Intézet Rt.
- TÁNCZOS ÉVA • Gazdasági Minisztérium

ELŐSZÓ

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány támogatásával tavaly indítottuk el a *Munkaerőpiaci Tükör* című évkönyvsorozatot. Az első kötet kedvező fogadtatása meggyőzött bennünket arról, hogy kezdeményezésünk érdemes a folytatásra. A munkaerőpiaci szolgálat szervezeteiben, a közigazgatásban, az önkormányzatoknál, a civil szervezetekben, az oktatási intézményekben és kutatóhelyeken, valamint a sajtónál dolgozó kollégáktól számtalan visszajelzést kaptunk arról, hogy jól tudták hasznosítani a könyvben összefoglalt információkat. A második kötet összeállítása során már támaszkodhattunk az olvasók javaslataira és helyenkénti kritikai észrevételeire is. Az évkönyv alapvető célkitűzésén és szerkezetén azonban nem változtattunk. Olyan, szakmailag igényes kiadvány elkészítésére törekedtünk, mely a rendelkezésünkre álló, statisztikák és elemzések alapján, közérthető formában, jól áttekinthető szerkezetben összegzi a jelenlegi munkaerőpiaci folyamatok megértéshez szükséges legfontosabb tényeket.

A kiadvány öt fő részből áll.

1. Bevezető tanulmány a magyarországi munkaerőpiac állapotáról

A tanulmányban röviden összefoglaljuk a világgazdaságban, illetve az Európai Unió munkaerőpiacán végbemenő folyamatokat. Ennél részletesebben tárgyaljuk viszont a magyarországi munkaerőpiac jellemzőit. A fejlett országokban – mindenekelőtt az USA-ban és Európában – a 90-es évtized második felének biztató gazdasági növekedését követően 2000 végére érzékelhetően lelassult néhány meghatározó ágazat, elsősorban az információ-technológia addig dinamikus fejlődése. A megtorpanás kedvezőtlenül hatott a munkaerőpiacra is. A megrendelések visszaesése miatt nemcsak az érintett, de a kapcsolódó ágazatokban is elsőként a nagy multinacionális cégek kezdték átszervezni tevékenységüket, tömegesen bocsátva el alkalmazottaikat, elhalasztva a tervezett beruházásokat. Az addig a munkahelyteremtés esélyeit ígérő ágazatok fejlődésének lefékeződése több termelő és szolgáltató ágazatban is mérsékelte a foglalkoztatás növeléséhez fűződő reményeket. Az Európai Unió tagállamaiban az év első felének eredményei azonban még elégségesek voltak az addig kedvező munkaerőpiaci folyamatok fennmaradásához. A foglalkoztatás az előző évhez képest az Unió átlagában 62,3 százalékról 63,3 százalékra nőtt, a munkanélküliségi ráta 9,1 százalékról 8,2 százalékra csökkent.

Magyarországot – bár gazdasága egyre erősebben kötődik a világgazdasághoz – 2000-ben még kevésbé érintették a lassuló növekedés hatásai. A gazdaság dinamikusan fejlődött. A nemzeti jövedelem 5,2 százalékkal nőtt, meghaladta a legtöbb fejlett ország növekedési ütemét, egyúttal fokozatosan pótolva az évtized elején, az egykori KGST-piac összeomlásával járó válság okozta súlyos visszaesést és veszteségeket. A gazdaság eredményes működése ellenére a munkaerőpiac fő siker mutatója, a foglalkoztatottság csak szerény mértékben javult 2000-ben. A munkanélküliség ugyan csökkent, de változatlanul igen magas a gazdaságilag inaktívak, a nem foglalkoztatottak, de munkát sem keresők, illetve

magukat munkanélküliként sem regisztráltak aránya. Európai összehasonlításban Magyarország munkaerőpiacának állapota a foglalkoztatottak létszámának mintegy 37 ezer fős növekedésével, s a regisztrált munkanélküliek mintegy 19 ezer fős csökkenésével együtt az Európai Unió sorrendjében a kevésbé fejlett országokhoz hasonlít. Különösen aggasztó, hogy a munkaerőpiac regionális különbségeinek növekedése 2000-ben is folytatódott. A fejlett régiók foglalkoztatási helyzete látványosan javult, egyes területeken ma már a munkaerőhiány jeleit tapasztalhatjuk, miközben a gazdasági és munkaerőpiaci mutatók az elmaradott térségek további leszakadását jelzik.

2. Közelkép

Az idei *Közelkép* témája a munkanélküliek jövedelemtámogatása. Az összeállítás tíz szerző húsz munkáját foglalja magába és reményeink szerint a bérek alakulásáról szóló tavalyi összeállításhoz hasonlóan a szakemberek széles körének érdeklődésére számíthat. A szerkesztők a tavalyi kötethez hasonló módon arra törekedtek, hogy tömör és közérthető áttekintést adjanak a kiválasztott téma alapvető összefüggéseiről, friss kutatási eredményekről és a még válaszra váró kérdésekről.

A gazdasági rendszerváltozás első fél évtizedét Magyarországon lényegesen nagyobb arányú és jóval makacsabbnak bizonyult munkanélküliség kísérte, mint amire a munkanélküli jövedelemtámogatások mértékének és jogosultsági szabályainak meghatározásakor eredetileg számítani lehetett. Bár a munkanélküliség később számottevően – az évtized utolsó éveire már a fejlett piacgazdaságokban manapság normálisnak tekinthető szintre – mérséklődött, és a jövedelemtámogatási rendszer működéséről mind több tapasztalat halmozódott fel, mindmáig nem jött létre a munkanélküli ellátások elemeiben szilárd, jogosultsági feltételeiben és mértékeiben időálló rendszere, és nem alakult ki a kutatók és politikai döntéshozók körében konszenzus az ellátórendszer működésének és célszerű további módosításainak megítélésében. A vélemények közelítését és a döntések jobb megalapozását szolgálhatják a jelen összeállításban közreadott tapasztalatok és kutatási eredmények.

Összeállításunk öt fejezetre tagolódik. Az első fejezet a munkanélküliek jövedelem-támogatásának elméleti kérdéseit és a nemzetközi tapasztalatokat tekinti át, a másik négy pedig a rendszerváltozás utáni magyarországi fejleményeket tárgyalja. Ez utóbbi négy fejezetből három a kilencvenes évek fejleményeire, az utolsó a 2000. évi szigorítások fogadtatására és hatásaira koncentrál. A kilencvenes évek fejleményeit taglaló három fejezet közül az első a támogatások jogosultsági szabályainak, mértékeinek és finanszírozásának változásait követi nyomon, a második a támogatásokból való részesülésnek és kirekesztődésnek, a harmadik a támogatások munkaerőpiaci folyamatokra és a háztartások jövedelmi viszonyaira gyakorolt hatásainak tényszerű tapasztalatait elemzi.

Az összeállítás első fejezetének négy tanulmánya közül az első szerint a munkanélkülivé válással járó jövedelemvesztés mint káresemény elleni biztosítás rendszerének piaci megszerveződését gátló körülmények folytán a munkanélküliek biztosítási alapú ellátása szinte elkerülhetetlenül kötelező díjfizetésen alapul, nem zárva ugyanakkor ki bizonyos piacszimuláló elemek célszerűségét e rendszer működtetésében. A fejezet második tanulmánya a fejlett országokban működő munkanélküli ellátások jogosultsági feltételeit és mértékeit áttekintve megállapítja, hogy az országok többségében a munkanélküliek kizárólag biztosítási, a többi országban rászorultsági alapú ellátásokban is – két országban csak ilyen ellátásokban – részesülhetnek, roppant eltérő és összehatásukban nehezen egybevethető jogosultsági szabályok és jövedelemtámogatási mértékek mellett. Ugyancsak jelentős országhközi különbségekre bukkan a fejezet harmadik tanulmánya a munkanélküli ellátásra jogosultak jövedelemtá-

mogatáshoz jutásának ún. indokoltági feltételeiben és érvényesítésük szigorában, amely több ország tapasztalata szerint erősen befolyásolhatja a munkanélküliséget, illetőleg a járadékkiadásokat. A fejezet posztoszocialista országok tapasztalatait elemző utolsó tanulmánya neves nyugati szerzők munkáira alapozva azt vizsgálja, vajon a gazdasági átalakulást magas vagy alacsony, csökkenő vagy növekvő – esetleg előbb növekvő, majd csökkenő – munkanélküli jövedelemtámogatások segítik-e, illetőleg segítették volna inkább elő, s hogy milyen irányú további kutatásokra lenne szükség e kérdés empirikusan megalapozott megválaszolásához.

A magyarországi munkanélküli ellátórendszer szabályait és finanszírozását tárgyaló második fejezet első tanulmánya a biztosítási és a segély jellegű ellátások formáiban és feltételeiben a kilencvenes évek eleje óta bekövetkezett legfontosabb változásokat – többnyire szigorításokat-szűkítéseket – ismerteti és értékeli az egymást követő szabályozási rezsimekben munkanélkülivé válók jogosultsági időtartamára és ellátásuk mértékére gyakorolt hatás szempontjából. A fejezet másik tanulmánya a munkanélküli ellátórendszer és az aktív munkaerő-politikák finanszírozási formáinak és bevételi-kiadási szerkezetének alakulásáról ad áttekintést, rámutatva, hogy a foglalkoztatáspolitikai szervezeti szétaprózódását tükröző számbavételi hézagok és következetlenségek 2000-től gyakorlatilag kivihetlenné tehetik a kiadások teljes körű, egységes logika szerinti nyomon követését.

A harmadik fejezet tanulmányai a munkanélküli ellátásokban részesülők jellemzőiről, az ellátások bőkezűségéről és célzottságáról, folyósításuk indokoltági feltételeiről és e feltételek gyakorlati érvényesítéséről s a munkanélküliek egyes csoportjainak ellátására szolgáló sajátos támogatási formákról tájékoztatnak. A támogatásokban részesülők létszámának és főbb jellemzők szerinti összetételének állományi és áramlási adatokon alapuló elemzéséből a fejezet első tanulmánya többek között azt a következtetést szűri le, hogy bár az ellátásokból való kiáramlás rátája nem tekinthető alacsonynak, a kilépők között csak egy kisebbséget alkotnak a nem támogatott munkahelyeken elhelyezkedők – a többség vagy kimeríti az ellátást, vagy átmenetileg helyezkedik el. A második, a munkanélküli ellátások bőkezűségét és célzottságát vizsgáló tanulmány megállapítja, hogy az elmúlt évtizedben Magyarországon az ellátások egyre szűkmarkúbbá váltak, mert mind az ellátásban részesülő munkanélküliek aránya, mind az ellátások színvonala lényegesen csökkent. Miközben egyre kevesebb munkát kereső állásnélküli jutott ellátáshoz, az ellátásban részesülők mind kisebb hányada keresett aktívan munkát. A munkanélküli járadék indokoltági feltételeit vizsgáló tanulmány a Magyarországon alkalmazott indokoltági feltételeket, megszegésük szankcióit és a szankciók gyakorlati alkalmazását tekinti át. Bemutatja, hogy a járadékot folyósító munkaügyi szervezet viszonylag ritkán él a kizárás szankciójával, viszont a munkanélküliek szabályellenes magatartása esetében egyre gyakrabban él a járadék szüneteltetésének lehetőségével. A pályakezdő munkanélküliek segélyéről szóló tanulmány rámutat e segélytípus már korán felismert ellentmondásaira, melyek rövid időn belül megszüntetéséhez vezetnek. A fejezet ötödik tanulmánya a járadékkimerítők körében rendszeresen végzett követéses vizsgálatok tapasztalatait foglalja össze. E vizsgálatok tájékoztatták a döntéshozókat a korábbi járadékosok munkaerőpiaci helyzetének alakulásáról valamint a munkaerőpiaci szervezet szolgáltatásai iránt támasztott igényeikről. A fejezet utolsó tanulmánya a nyugdíjkorhatárhoz közel állókra vonatkozó speciális ellátási formákat mutatja be, melyek alkalmazása részben azzal a felismeréssel függ össze, hogy az idősebb munkanélküliek elhelyezkedési esélyei rosszabbak, mint a fiatalabbaké, részben pedig arra a várakozásra alapul, hogy ha az idősebbek nagyobb számban lének ki a munkaerőpiacról, a fiatalabbak körében csökkenhet a munkanélküliség.

A negyedik fejezet három tanulmánya a munkanélküliek jövedelemtámogatásának munkaerőpiaci és jövedelmi hatásait tárgyalja. Az első tanulmány az ellátások elhelyezkedési szándékokra és elhelyezkedési esélyekre gyakorolt hatásait vizsgálja meg, részben a nemzetközi és a hazai szakirodalom áttekintésével, részben az e hatások számszerűsítésére irányuló két hazai empirikus vizsgálat részletes eredményeinek bemutatásával. A második tanulmány a jövedelempótló támogatásban részesülő háztartások jellemzőit és a támogatás háztartási jövedelmeken belüli súlyát mutatja be a KSH háztartásfelvételének 1994-es adatai alapján. A fejezet harmadik tanulmánya valamennyi ellátási formára kiterjedően tárgyalja a munkanélküli ellátások megélhetésben játszott szerepét és munkanélküli taggal rendelkező háztartások életszínvonalát, összehasonlítva a kilencvenes évek elejére és végére jellemző helyzetet. Megállapítja, hogy az évtizedben lényegesen csökkent a munkanélküli ellátáshoz jutó háztartások aránya és a munkanélküli taggal rendelkező háztartások relatív jövedelmi helyzete romlott.

Az utolsó fejezet az ellátó rendszer 2000. évi változásainak hatásait méri fel. A reformcsomag rövidítette a biztosítási alapú munkanélküli járadék időtartamát, eltörölte a jövedelempótló támogatást és köz-foglalkoztatásban való részvételhez kötötte a rászoruló munkanélküliek szociális segélyezését. Az első tanulmány a reformok támogatottságát vizsgálja egy lakossági felmérés adatainak felhasználásával. A reformok egyes elemeinek támogatottsága mind a mértéket, mind a támogatók körét tekintve eltérő volt. A tanulmány bemutatja, hogy a szimpátiát milyen mértékben magyarázta a személyes munkanélküliségi kockázat; a reform költségeire vonatkozó várakozás; a költségvetési forrásokra való ráutaltság, a politikai és vallási beállítottság, valamint a környezetre jellemző munkanélküliségi szint. A második tanulmány a 2000 januárban valamint 2000 február-márciusban járadékokra kerülők kiáramlási ütemének összehasonlításával azt vizsgálja meg, hogy a járadékjogosultság rövidítése befolyásolta-e a járadékban részesülők elhelyezkedési ütemét. A hosszabb és rövidebb jogosultsággal rendelkező két minta között a szerzők nem találtak az elhelyezkedési ütem növekedésére utaló különbséget, sőt, több csoportban éppen a hosszabb jogosultsággal rendelkezők hagyták el gyorsabban a regisztrált állapotot. Az eredmények tehát azt mutatják, hogy a jogosultsági időtartam csökkentése nem vezetett a járadékból történő kiáramlás gyorsulásához. A következő tanulmány azt mutatja be, hogy a járadék nagysága szerint hogyan különböznek az elhelyezkedési esélyek. A fejezet harmadik tanulmánya egy követéses vizsgálat adatai alapján vizsgálja, hogy a tartós munkanélküliek ellátási szabályainak változásai miként érintették a munkanélküliek segélyezését és elhelyezkedését. A szabályváltozás után a járadékkimerítők kevesebben igényeltek további segélyt és az önkormányzatok is az igénylők kisebb hányadának folyósították azt, mint korábban; így lényegesen csökkent a járadék után jövedelempótlásban részesülők aránya. Közhasznú munkában ugyan sokkal többen vettek részt, mint a szabályváltozás előtt, de ez nem ellensúlyozta a segélyben részesülők arányának csökkenését. Az eredmények szerint a segélyezés mindkét mintában csökkenti az elhelyezkedési valószínűséget, bár a kimutatott hatás kismértékű. Ezért a szűkmarkúbb új szabályozás gyorsította az elhelyezkedés ütemét – miközben az el nem helyezkedők jóléte csökkent. A fejezet utolsó tanulmánya a rendszeres szociális segélyezés és közcélú foglalkoztatás önkormányzati tapasztalataival foglalkozik. Bemutatja a települések közötti különbségek jellemzőit és azok kiváltó okait. A közcélú foglalkoztatás alkalmazása és hatása nagymértékben függ a település jellemzőitől: méretétől, jogállásától, a helyi gazdaság, a helyi munkaerőpiac állapotától, a fekete gazdaság súlyától, a tartós munkanélküliek összetételétől s nem utolsósorban az önkormányzat segélyezési politikájától. A kistelepülések jelentős részében nincs vagy alig akad segélyigénylő, hiányoznak a közcélú foglalkoztatás szervezésére alkalmas intézmények, nincse-

nek foglalkoztatók, magasak a foglalkoztatás szervezésének fajlagos költségei. Közcélú foglalkoztatást elsősorban a városok és nagyobb községek önkormányzatai szerveztek.

3. A munkaerőpiac jogi, intézményi környezetében bekövetkezett változások elemzése

A tavalyi kötetben igen részletes áttekintést adtunk a munkanélküliség kezelésére szolgáló hazai jogszabályok és intézmények 1990 és 1999 között bekövetkezett evolúciójáról. Ezekre az ismeretekre támaszkodva most röviden összefoglaltuk a 2000-ben eldöntött, illetve érvénybe lépett változásokat. Arra törekedtünk, hogy a módosítások ismertetésén túl bemutassuk a változások legfontosabb indítékait és következményeit.

4. Munkaerőpiaci statisztikák

A statisztikai blokk a tavalyi kötethez hasonló szerkezetben ad részletes információt a rendszerváltozás óta eltelt időszak alapvető gazdasági folyamatairól, a népesség, a munkaerőpiaci részvétel, a foglalkoztatás, a munkanélküliség, az inaktivitás, a bérek, az oktatás, a munkaerő-kereslet, a regionális különbségek, a migráció, az ingázás jellemzőiről és néhány alapvető munkaerőpiaci mutató nemzetközi összehasonlításáról. A tavalyi tematikát kibővítettük néhány, az ipari kapcsolatok körébe tartozó jelenségre vonatkozó adatsorral. Így például az idén bemutatjuk a jövedelemkülönbségek alakulását és a korábbinál részletesebb adatsorokkal jellemezzük a munkaerőpiac területi különbségeinek változását a tervezési statisztikai régiók, a megyék és a KSH kistérségek szintjén. A táblázatokban közölt információk értékelését könnyítendő a legfontosabb összefüggéseket grafikonok és térképek segítségével is ábrázoljuk.

5. Bibliográfia

A tavalyi évkönyvben a Magyarországon megjelenő folyóiratokban, kutatóintézeti kiadvány-sorozatokban publikált és a magyarországi munkaerőpiac jellemzőivel foglalkozó tudományos művek, szakpublikációk jegyzékét adtuk közre. Az idei kötetben a 2000-ben és 2001-ben megjelent folyóiratcikkek jegyzékét készítettük el. Összeállítottuk az 1985 és 2001 között Magyarországon megjelent, a magyarországi és a kelet-közép európai országok munkaerőpiacával foglalkozó fontosabb könyvek jegyzékét. Mivel a válogatás igen sok tételt tartalmaz, a felhasználást megkönnyítendő elkészítettük a könyvek tárgyszavak szerinti indexelését. Végül válogatást állítottunk össze a külföldi folyóiratokban megjelent, a magyarországi vagy kelet-közép európai munkaerőpiacokkal foglalkozó fontosabb cikkekből.

* * *

A szerkesztők nagyra értékelik az MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, a Központi Statisztikai Hivatal, a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Emberi Erőforrás Tanácsk, a Foglalkoztatási Hivatal, a Szociális és Családügyi Minisztérium, a Gazdasági Minisztérium, a TÁRKI munkatársainak a szerkesztésben, a részanyagok elkészítésében végzett munkáját és köszönetet mondanak a Munkaerőpiaci Alap Irányító Testületének, az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány Kuratóriumának az első kötethez fűzött kritikái észrevételekért, javaslatokért és nem utolsósorban a kiadvány anyagi támogatásáért.